

Foreninger og græsrodder

Siden 1800

af Kurt Hartvig Petersen

Fredagen d. 23. Marts 1888. afholdt Foreningen den årlige Generalforsamling i Havdrup hvor der foretoges følgende.
Regnskabet over Foreningens Indtægter og Udgifter oplæstes og godkjendes. Det vedtoges at den højeste Sum en Hest må forsikres for i det følgende Aar er 800 Kroner. Til Medlemmer af den Hømmende Komite valgtes Peder Hansen Havdrup, Morten Rasmussen Karlstrup, Lit Bech Karlslunde, Til Revisor valgtes Hans Laasen Karlslunde, P. Mortensen Havdrup. En Restanteлист for Jmd. Lars Pedersen Karlslunde for Opkrævningerne d. 7. December 1887 og en Opkrævning d. 14. Februar 1888. Alt d. 22. og 23. pr. fremlagtes. Det vedtoges at overdrage til en Sagfører at inddrive Beløbet paa Betingelse at han gjør sig betalt af det Beløb som kan inddrives hos Lars Pedersen i Karlslunde hvorefter Foreningen bør fri for alle Omkostninger at være.

Mødet hævdes

Anders Mortensen

"Det vedtoges at kalde foreningens tyr Poul Sønderkilde" skriver man i 1921 i protokollen for Jersie Husmandsforenings Tyrehold- og Kontrolforening

Solrød Lokalarkivs meget omfattende samling af protokoller rummer en del af den slags pudsigheder, som man læse for underholdningens skyld. Men tag ikke fejl: Protokollerne fortæller en lang, seriøs historie om gode folk, der udførte et enormt arbejde for at bringe udviklingen i vore sogne et stort stykke fremad i årene efter 1864.

Det håndskrevne ovenfor er et lidt tilfældigt klip fra en forenings referat af en generalforsamling i 1888. Det drejer sig om Livsforsikringsforeningen for Kreaturer for Havdrup, Solrød, Karlslunde, Karlstrup og Snoldelev Byer. Foreningen kom i daglig tale hurtigt til blot at hedde Hesteforsikringen. Denne tilfældigt valgte protokol og de andre protokoller afslører med stor tydelighed, hvad de lokale folk greb til, når man stod over for et problem af praktisk art eller når man ville realisere en ide om, hvordan livet i sognene kunne beriges på en og anden måde. Når det kom til stykket tog sogneråd og myndigheder sig kun af de færreste sager, som man måtte finde en løsning på. Og hvad gjorde folk så: De lavede en forening!

Det vrimlede med foreninger, og kigger man i lokalarkivets mange protokoller, får man et klart indtryk af, at folk - uendelig mange år før fjernsynet - tilbragte ganske mange aftener i årets løb med generalforsamlinger, bestyrelsesmøder og administrativt foreningsarbejde. Efter arbejdstid vaskede man sig ved køkkenvasken, tog det lidt pænere tøj på og så begav man sig af sted ad mørke veje til vogns eller på gåben - og op i 1900-tallet efterhånden på cykel - til Havdrup Hotel, Korporalskroen eller det lokale forsamlingshus. Man kan tænke sig, at det nok for mange har været et godt afbræk i en triviell hverdag at træffe andre mennesker i disse sammenhænge, og måske har en og anden af de mere jævne folk følt sig lidt betydningsfuld, når han var med til at træffe alvorlige beslutninger. For det var alvorlige beslutninger, der blev truffet i de fleste foreninger. Det var beslutninger, der vedrørte folks hverdag og

hele liv. Det handlede både om sociale og sundhedsmæssige forhold, om livskvalitet og de kulturelle muligheder på stedet og ikke mindst om folks daglige arbejde og muligheder for at overleve økonomisk. Og igen: Det var folk selv, der tog de nødvendige initiativer. Af befolkningens midte dukkede der folk op, der var parat til at yde en indsats - på græsrodsplan ..

Det vil sprænge alle rammer, hvis alle foreninger og historien om deres oprettelse, virksomhed og dominerende personligheder skulle fortælles. Der skal blot gøres et forsøg på at beskrive de folkelige aktiviteter i foreningerne som helhed, at opregne de typer af foreninger og initiativer, der er de tydeligste, og indimellem at tilføje nogle små træk, der fortæller et og andet om tid og mennesker. Nogle foreninger, hvis funktion er åbenbar, vil blot blive nævnt i korthed. Andre initiativer, som man ikke ville forvente at finde og som nu er glemte, vil blive omtalt mere udførligt. Stort set eneste kilde er Solrød Lokalarkivs ganske omfattende samling af protokoller og foreningsarkiver. Det skal dog nævnes, at visse oplysninger er hentet i sognebogen Havdrup- Solrød, Træk af de to Sognes Historie. Man finder her for visse Havdrup-foreningers vedkommende en ret omfattende beretning om virksomheden før 1949, hvor bogen udkom. På lokalarkivets hjemmeside - under menupunktet Kilder - findes en samlet oversigt over arkivets samling af protokoller og dermed en oversigt over og en tidsmæssig placering af de foreninger, arkivet kan formidle kendskab til.

Andelsforetagender som vi kender dem

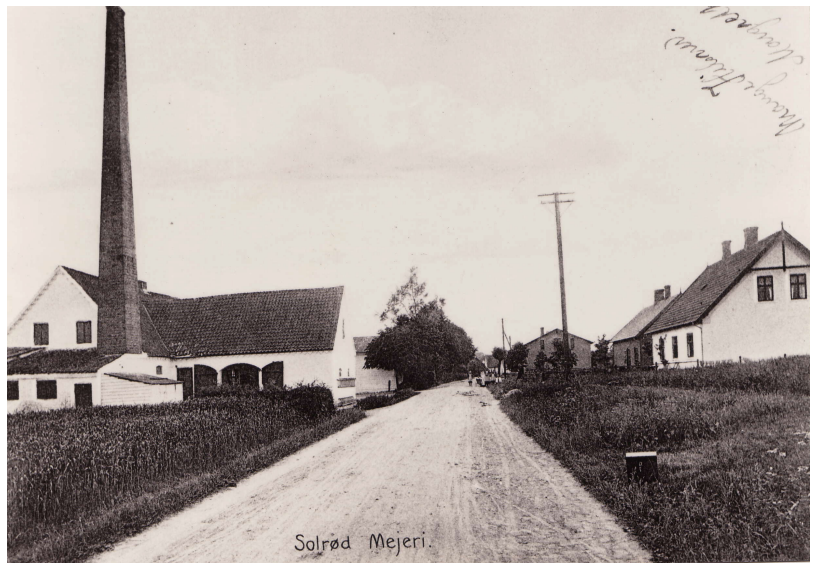
Den type lokale foreninger, man normalt har henregnet til den såkaldte Andelsbevægelse og hvis virke er alment kendt, opstod som andre steder i vore sogne i 1880'erne og 1890'erne: Brugsforeninger i Jersie, Solrød, Havdrup og Karlstrup og mejerier i Solrød og Naurbjerg.

Brugserne afløste små høkerforretninger, hvis varesortiment var såre beskedent. I Solrød var der eksempelvis ikke mindre end 3 høkere. Den ene høkerforretning blev opkøbt af den nystiftede brugsforening, og en anden af høkerne blev antaget som uddeler! Brugserne startede meget småt i gamle huse, men siden hen blev der alle steder bygget mere solidt. Brugsvirksomheden opretholdtes i de tre landsbyer, hvor bygningerne stadig er nemt genkendelige, indtil 1970'erne og derefter forlagt til Solrød Center. I Havdrup blev Brugsen en del Havdrup Center. I brugserne fik medlemmerne del i udbyttet i form af årlige dividendeudbetalinger.

Brugsen i Karlstrup ca. 1925

Mejeriet i Solrød blev oprettet i 1888. Det var midt i Provisorietiden, og da initiativtagerne var kendt som venstrefolk, oprettede højrefolkene samme år eget mejeri i Naurbjerg. Mejeriet i Naurbjerg indgik desuagtet i Solrød mejeri i 1953. I Solrød nedlagde man mejeriet i 1983. Mejeriernes protokoller givet et godt billede af virksomheden og størrelsen af de enkelte andelshaveres besætninger. Også husmændene var med, og de havde - siger vedtægterne tydeligt nok - som gårdmændene én stemme på generalforsamlingen.

Solrød mejeri 1913. Bagerst til højre forsamlingshus, derefter forskole og mejeribestyrerbolig

I Havdrup oprettede man i år 1900 et andelsbageri

Billedet er fra ca. 1908. Møllen brændte i 1948 og bageriet lukkede i 1978. Efter 2. verdenskrig havde bageriet 6- 7 brødkuske og et personale ca. 15 mennesker. Nu er der bank på stedet.

De mindre kendte foretagender

I indledningen ovenfor er nævnt to foreninger, en der skaffer husmændene adgang til brug af tyre og en, der forsikrer mod uheld med kreaturer og heste. Dette er bare 2 eksempler på lokalt oprettede foreninger, der løser helt konkrete opgaver i store og små bønders bedrifter.

I Solrød opretter man i 1890 Solrød Damptærskéværk, og den første og største udgift i foreningens historie er 5000 kr. til anskaffelse af et Ransones Damptærskéværk. De 12 medlemmer hæfter solidarisk for et lån på 5500kr. i Roskilde Sparekasse. Afgiften til selskabet er første år 3.50 kr. pr. tærsketime, hvad der giver en samlet indtægt på 988 kr. - så det er i tidens mønt et ganske stort beløb, man har investeret. Bestyrelsen ansætter en fyrbøder, der i oktober 1891 får et overraskende stort beløb på 135 kr. for arbejdet. Vedtægterne har nøje bestemmelser om afhentning og aflevering af tærskéværket og regler for, hvordan man skiftes til at få tærsket først. Da alle medlemmer af et selskab naturligt nok skulle have tærsket i tide, kunne man jo ikke have for mange medlemmer i et selskab, og der fandtes flere andre tærskeselskaber i sognene, bl. a. tærskeselskabet "Frem", hvis medlemmer er husmænd fra Solrød og Jersie. Dette selskab køber nyt tærskéværk - nu trukket af en Fordson-traktor - i 1949 for 7800 kr. Tærskeselskaberne består indtil slutningen af 1950'erne. Da man ophæver "Frem" i 1959 og vedtager at sælge værket, forløb den sidste generalforsamling, siger protokollen, "i al fordragelighed". Tiden var inde til så småt at lade mejetærskere og maskinstationer klare høst og tærskning.

Til afvanding af moserne i Solrød og Havdrup oprettedes interessantselskaberne "Solrød Mose" og "Havdrup Moses Vindmotor", og protokollerne giver et ganske godt billede af det bøv, bestyrelsen for en lille, specifik forening må have haft. Afvandingskanalerne skal bestandigt oprenses, der må ansættes en mand til at holde øje med motoren, og gang på gang er der store udgifter til smed.

Der opstod fra 1880'erne flere foreninger til forsikring af kreaturer og heste . Foruden den ovenfor nævnte Hesteforsikringsforening lavede man bl. a. i 1902 en forening til forsikring af små heste. Små heste var under 10 kvarte alen, dvs. ca. 160 cm. I forsikringsager var der mange penge på spil - for den lille husmand måske hele eksistensen -, og der opstod let konflikter omkring værdien af dyr og erstatninger, men de lokale folk var faktisk i stand til at løse den slags konflikter. For hvert sogn valgte man en vurderingsmænd, der nøje fastsatte værdien af tilmeldte dyr. Og man valgte forstandige folk en til "dømmende komité", der afgjorde tvister om erstatninger. En gårdmand i Havdrup kan ikke forsikre de heste, han bruger, når han kører gødning til Køge og i 1918 nægter man at udbetale 500 kr. til en proprietær i Karlstrup for en død hoppe, fordi man vurderer, at den har været underernæret. Man underkender oven i købet en dyrlægeudtalelse. Alt i alt har man holdt ganske godt øje med, hvordan medlemmerne behandlede deres dyr.

Hjemmets fred og lykke

Velmenende mennesker tog initiativ til foreninger, der søgte at afhjælpe de ulykker i form af sygdom, dårlig økonomi og druk, som truede det lykkelige familieliv. Der var ingen sags- behandler at henvende sig til, når det kneb !

Sidst i 1880'erne finder vi sygekasseforeninger i alle sogne. I Havdrup stiftes foreningen, sigende nok, i 1889 som Understøttelsesforening for arbejdere. Protokollen afdækker i en enkelt bemærkning tidens svøbe: *"Det vedtoges enstemmig at indmelde Sygekassen i Genforsikring for Tuberkulose"*. Til sygekassen er knyttet en begravelseskasse. Foreningerne opkrævede kontingent hos medlemmerne og udbetalte støtte i sygdomstilfælde. Først i 1970'erne indgår sygekasserne som en del af den kommunale forvaltning.

Foreningens første sygeplejerske, frk. Jenny Mortensen, nåede at virke i 28 år. Hendes 25 års jubilæum i 1958 blev markeret med en stor fest i Folkets Hus i Havdrup.

Så sent som i 1933 finder man det åbenbart nødvendigt at oprette Havdrup- Solrød Sygeplejeforening, som ansætter en uddannet sygeplejerske, der tager sig af foreningens medlemmer. Sygeplejersken får fribolig, men må selv sørge for "Cycle". Foreningens vedtægt fastlægger rammerne for sygeplejerskens virke. Arbejdstiden er fra 8 morgen til 6 aften. Der kan i visse tilfælde blive tale om døgnpleje, men kun nattevågen to nætter i træk. En ganske rørende bestemmelse skal citeres: *"Hvor det drejer sig om Husmoderens Sygdom i et lille Hjem, bør Sygeplejersken, når hendes Tid tillader det, tage sig af Hjemmet og Børnene"*. Foreningen opløses ved en festlig sammenkomst på "Toftebo" i Gl. Havdrup i 1970. Lidt vemodigt beretter protokollen: *"Efter at der blev sunget endnu et par Sange sluttede denne lille komsammen, [den] sidste i Sygeplejeforeningens Historie"*

I sognene oprettede man såkaldte spareforeninger. Foreningerne sendte opkrævere rundt til medlemmerne hver uge. Der indbetaltes i 1920'erne- og 30'erne normalt 1 kr. om ugen, og ved juletid kunne man så få udbetalt 50- 60 kr. Da foreningerne lakker mod enden i 1960'erne, får man typisk 200- 300 kr. til jul. Havdrup og Omegns Spareforening, der opstod i 1924 på ruinerne af en tidligere forening, havde til formål at *"samle Havdrup Sogns Beboere som har interesse for Sparesagen"*. Foreningen ophæves så sent som i 1971.

Afholdssagens historie i Danmark er en indviklet affære. Der opstod i 1800-tallet flere organisationer, der i et vist omfang stod i modsætning til hinanden. Lokalt skabtes afdelinger af disse organisationer. Eksempelvis dannedes i Jersie og Havdrup i årene omkring 1900 lokalafdelinger af Afholdssamfundet. De fik navnene "Hjemmets Fred" og "Hjemmets Lykke". I Havdrup fandtes i forvejen Havdrup og Omegns Afholdsforening. Bestyrelsen for denne forening må tage stilling til, om foreningens fane skulle møde ved et og andet medlems begravelse, og på et vist tidspunkt afslår man at lade Afholdssamfundet låne foreningens sangbøger! Begge foreninger afholder baller og aftener med foredrag og oplæsning.

Medlemstallet i lokalafdelingerne falder betragteligt i 1900-tallets første halvdel. I Jersie er der i året 1900 115 medlemmer. I 1948 er der 13 medlemmer tilbage.

I 1931 stifter man Hedeboegns Afholds-ungdom. Medlemmerne underskriver et løfte om "*ikke at nyde eller byde berusede drikke*". Avisreferatet overfor giver et udmærket indtryk af foreningens aktiviteter. Deltagertallet ved de ordinære møder, hvor der ikke sjældent serveres rødgrød inden den afsluttende fællessang, svinder ind henimod 1935, men større fester med dilettantkomedier og baller samler mange mennesker.

23-8-31 Haudrup. Hedeboegns Afholdsungdom.

Den nystiftede Forening har allerede i de forløbne Uger fordoblet Medlemsantallet, saaledes at dette nu udgør 32. Foreningen holder fremdeles Møder hver Onsdag med Haandbold og forskellige Lege samt et kort indendørs Samvær med Sang og Underholdning. I Søndags havde Foreningen sin første store Fest, der stod hos Gaardejer *Hardis*, idet den havde indbudt Holbæk Ungdoms Afholdsforening til en halv Dags Samvær. Og det blev en stor og indholdsrig Dag for de mange Unge. Holbækkerne kom ved Middagstid, og Eftermiddagen gik med Haandboldkamp, Idræt og Sanglege. Kl. 6 var der Spisning af medbragt Mad og fælles Kaffebord, hvor der blev holdt korte, kvikke Taler af *Fr. Jørgensen*, Holbæk, og *Doris Nielsen*, Charlottenlund, samt mindre Bidrag af forskellige andre. Det vedtoges at sende Hilsen og Lykønskning til Claus Johansen og Axel Ivan Petersen, Nykøbing M. (Ungdomsforbundets Formand). Til Slut læste *Helge Christensen*, Havdrup, dygtigt nogle meget morsomme Historier i sjællandsk Mundart. Dagen sluttede med Dans paa Grønsværet og senere i Stuerne til Tønerne af to Harmonikaer.

Kulturlivet

Forsamlingshusene spillede fra 1890'erne en afgørende rolle for det mangfoldige lokale kulturliv.

I Havdrup stationsby indrettedes i 1885 en forsamlingsal i tilknytning til Havdrup Friskole, der var oprettet få år før. Her opstod en højskolepræget aktivitet, der stod i en vis modsætning til de møder og aktiviteter, der indtil da havde fundet sted i Havdrup kros ottekantede sal. I 1903 blev friskolen nedlagt, og i forsamlingsalen fortsatte aktiviteter som gymnastik og folkedans under lidt primitive vilkår. I 1936 overtager en nystiftet forening huset, bygger det om og kalder huset Folkets Hus. Det fungerede som forsamlingshus indtil Havdruphallen blev bygget i 1980'erne.

Folkedans Havdrup 1913

I Gl. Havdrup fungerede den nedlagte skole i 1920'erne og 30'erne som forsamlingshus. Ejendommen blev solgt til menighedsrådet i 1940. Nu er der kirkegård på stedet.

I Solrød fungerede en tilbygning til byens ældste hus, Sergenthuset, som "sal" indtil man i 1898 byggede et rigtigt forsamlingshus, der fungerer endnu, med plads til gymnastik og mødevirksomhed. Den gamle "sal" kan stadig ses i bybilledet. Mødevirksomheden i "Salen" er levende beskrevet i ovennævnte sognebog fra 1949. Det gik ikke altid helt pænt til!

Jersie forsamlingshus blev bygget også i 1898 af en til formålet oprettet forening af aktionærer. Protokollen fortæller stort og småt om virksomheden siden dengang. I 1947 må hver aktionær af med 5 kr. til køb af ny kakkelovn til huset. Siden 1970'erne har et samarbejde med Kunstforeningen "Køge Bugt" skabt en levende aktivitet i huset i form af jazz- og viseaftener. Kunne pionererne fra 1898 dog blot se, hvordan deres hus bliver brugt mere end hundred år senere!

I Karlstrup samledes man i skolen, hvor der nu bl. a. er indrettet menighedshus, der fortsat bruges til lokale foredragsaftener.

I forsamlingshusene foregik det meste : Generalforsamlinger og bestyrelsesmøder, folkedans, gymnastik, foredragsaftener, juletræsfester og dilettant, ligesom husene blev udlejet til private fester. Mange foreninger stod bag disse aktiviteter. Nævnes skal nogle stykker, der antyder mangfoldigheden: I Havdrup Fremskridtsforeningen fra 1887, der stod for folkeoplysning, Havdrup Borger- og Håndværkerforening fra 1906, sangforeningen "Hedeblomsten" fra 1911 og folkedanserforeningen, der fra 1945 hed "De gamle Toner". Og man kan nævne Solrød Juletræskomiteé fra 1918, Dansk Samfund for Solrød og Omegn fra 1940, Solrød-Jersie Strands Borgerforening fra 1950, Karlstrup og Omegns Foredragsforening, Kunstforeningen "Køge Bugt" fra 1970 og Solrød Lokalhistoriske Forening fra 1975.

"En søndag på Amager" i Jersie forsamlingshus i 1940

Et kulturelt tiltag af særlig art knytter sig til to foreninger, der ville sikre sig, at de lokale borgere "kom til Stranden for at nyde Sommerens Glæder", da sommerhusbyggeriet ved Solrød og Jersie Strand tog til. I 1912 dannede borgere i Havdrup interessantselskabet "Strandly" og i 1914 fulgte en kreds af beboere i Solrød efter og dannede selskabet "Solrød Strand". Foreningerne opkøbte et par strandgrunde. Roskilde amt overtog i 1939 grunden, der tilhørte "Solrød Strand" og "Strandly" solgte sin grund i 1947.

Biblioteker

Også biblioteker er opstået på græsrodsplan, her som andre steder. Vore sogne var tidligt ude. Det første spor er Jersie og Kr. Skensved Sognes Laanebibliotek, hvis protokoller fra 1856 til 1892 fortæller om bogbestand, lånere og udlån. Har man en oldefar eller tipoldefar i Jersie på den tid, kan man se, hvad han læste! Bogbestanden kunne rummes i et skab på skolen. Det var ikke tidens mest radikale litteratur, der blev anskaffet. Ganske mange af bøgerne var af landbrugsfaglig art. I 1920'erne og 30'erne finder vi biblioteksforeninger i Havdrup og Jersie- Kr. Skensved og efter 2. verdenskrig en tilsvarende i Solrød. Budgetterne var små, men sognerådene kunne dog strække sig til årlige tilskud på få hundrede kroner, og fra staten fik man tilsvarende mindre tilskud. Protokollerne giver et ganske interessant billede af, hvad folk i vore sogne fik at læse i første halvdel af 1900-tallet. I Havdrup lykkes det, hvad der var helt usædvanligt, biblioteksforeningen at få egne lokaler på Skovvej.

I 1964 kommer omsider en bibliotekslov, der gør bibliotekerne til offentlige kommunale institutioner, og biblioteksforeningerne tid er ude. Efter kommunalreformen i 1970 slås bibliotekerne sammen til Solrød kommunes Biblioteker. En tid lang opretholdes udlånssteder på skolerne i Jersie og Havdrup, men i skrivende stund er alt biblioteksarbejde centreret i den biblioteksbygning, der blev indviet i Solrød Center i 1980.

Idræt og skydning

Efter den katastrofale krig i 1864 opstod en bevægelse, der ville øve ungdommen i idræt og skydning. Tidligt etableredes en landsdækkende organisation af skytteforeninger, og på såvel amtsplan som lokalt plan afholdtes store festlige kapskydninger. Dannebrogssflagene blafrede i vinden, når skytterne marcherede til skydepladsen, og folk strømmede til. Kredsen i Havdrup oprettedes allerede i 1860'erne og fik etableret en skydebane i Havdrup mose. En indsamling i Havdrup sogn skaffede kredsen en fane - et tydeligt tegn på den folkelige opbakning omkring skyttesagen og den alvor, hvormed man betragtede skydningen. Også i Solrød oprettedes en skyttekreds, der havde øvelsesplads forskellige steder på Solrød Jerne. Kun protokollerne for Gl. Roskilde Amts Skytteforenings 8. kreds i Jersie er bevaret. De fortæller om aktiviteterne indtil 1925.

Gymnastikken vandt stærk frem i slutningen af 1800-årene, og med oprettelsen af forsamlingshusene fik den, som nævnt ovenfor, rum til at udfolde sig i sognene. Eksempelvis oprettedes en gymnastikforening i Havdrup i 1885, og den havde på et tidligt tidspunkt ikke mindre end 250 medlemmer fordelt på gymnastikhold for børn, karle, piger, kvinder og ældre mænd. I Solrød kom man lidt senere med, i 1893. Jersie Gymnastikforening kan i protokollerne følges fra 1926, men foreningen er ældre. De årlige gymnastikopvisninger var store lokale begivenheder i sognene, og gymnastikholdene deltog dertil i meget store stævner på amtsplan.

Den meget tidlige gymnastik. Opvisning i Havdrup i 1890. I tredje række lederen, friskolelærerinde Anna Nielsen. Billedet optaget foran friskolens spåndækkede forsamlingsssal.

I Havdrup indgik gymnastikforeningen i 1935 i den stadig meget aktive Havdrup Gymnastik- og Idrætsforening. Fodbold, håndbold og fri idræt var kommet til. I såvel Jersie som Havdrup dyrker man cykelsport tidligt i 1900-tallet. Karlstrup- Solrød Idrætsforening finder vi fra ca. 1920. Den får nye love i

1929, så man kan tage boldspil på programmet. I 1930 skriver man i protokollen: "Det vedtoges at leje en Fodboldbane af Sognefoged Larsen og begynde Træningen i Fodbold og Haandbold Fredag den 25-4....". Senere hedder foreningen blot Solrød Idrætsforening.

I anden halvdel af 1900-tallet reorganiseres de gamle foreninger og der opstår ganske mange nye idræts- og boldklubber med hver deres opgave og målgruppe. Protokolsamlingen fortæller fx. om Sydkystens Handicap Idrætsforening fra 1973, om motionsklubber, om badmintonklubber, om volleyboldklubber og om dannelsen af paraplyorganisationen Solrød Idræts Union i 1974. I skrivende stund kan opregnes i alt 47 forskellige sports- og idrætsforeninger i Solrød kommune. Alle disse nye foreningers aktiviteter er - som nu også de gamle foreningers - stort set knyttet til de kommunale idrætshaller i Jersie og Havdrup og til Solrød Idrætscenter, der bl. a. også rummer svømmehal. Det er ikke mere under de trods alt lidt primitive forhold i forsamlingshusene, det foregår. Men det er værd at huske, at i forsamlingshusenes tid var gymnastikopvisninger og kapskydninger langt mere end nu begivenheder, der trak folk af huse og for en stund samlede folk af enhver observans og social status i lokalsamfundet. Selv om de aktive udøvere ikke havde fine omklædningsrum og bedefaciliteter til rådighed....

Den nye tid

Som man kan forestille sig dannes der også foreninger, der søger at løse opgaver, som man i mindre lokale områder finder nødvendige for beboerne. En fornem repræsentant for den type foreninger er Havdrup Borgerforening fra 1906 - senere Havdrup Borger- og Håndværkerforening.

Foreningen tager beundringsværdigt frimodigt fat på at udvikle den nye stationsby, som sognerådet ikke interesserede sig synderligt for, til et moderne bysamfund i tidens forstand. Foreningen fik lavet fortove, gadelys og et lokalt brandværn med egen sprøjte. Man tager initiativ til oprettelse af apotek, er medvirkende ved etablering af en vandværksforening i 1907 og får byen elektrificeret o. 1920. På billedet overfor ses Havdrup Stationsbys frivillige brandkorps foran forsamlingshuset i 1912.

Den 1ste Juli 1923 afleverede Formanden for
Borger og Håndværkerforeningen Boghandler P. Lyngegaard
den elektriske Gadebelysning til Havdrup Solrød
Kommune, som Sognerådet i et Møde af 10 Januar
s. A. havde vedtaget at overtage med Plichtigheder og
Forpligtelser. Der var i alt indkommet fra

I 1923 kan Havdrup Borger- og Håndværkerforening overdrage gadebelysningen til Havdrup-Solrød sogneråd. Et krystalklart eksempel på, hvordan græsrodsinitiativer starter en udvikling, som siden hen - som det også sker fx. på biblioteksområdet - mere eller mindre nødtvungent følges op af myndigheder og lovgivning

Af samme art er de mange grundejerforeninger, der skød op som paddehatte, men ikke - skabt som mange var af sommerhusbeboere, der forfulgte mere snævre interesser - havde samme vinge-fang som foreningen i Havdrup. Jersie Strands Grundejerforening kan følges fra 1931 og Solrød Strands Grundejerforening fra 1935. Ældst blandt de mindre grundejerforeninger er tilsyneladende Foreningen Plantagevej fra 1935.

Dertil kommer foreninger, der løste meget konkrete opgaver i mindre lokalområder. Et eksempel er et antal vandværksforeninger i landsbyerne og ved strandområderne. En forening, hvis protokoller på god vis illustrerer, hvordan man greb et konkret stykke af udviklingen an, er Jersie Laaneforening til Jersie Bys Forsyning med Elektricitet. Foreningen virkede fra 1917 til 1933.

Politik og fagforeninger

Den tidligst kendte interesseorganisation er Solrød Husmands Olderlaug, der fører protokol fra 1861. Det er ikke en egentlig politisk eller faglig forening i senere tiders forstand, men en løst organisation, der oprindeligt holder styr på husmændenes pligtarbejde fra gammel tid såsom kørsel med brændsel til skolen og oprensning af grøfter. Husmændene organiserer sig senere i egentlige husmandsforeninger. Havdrup og Omegns Husmandsforening kan følges fra 1914 til 1972.

Dannelsen af lokalafdelinger af fagforeninger sker forholdsvis sent i sognene. Tidligst er Landarbejderforbundets afdeling for Ørsted og Omegn, der stiftes i 1915 og i 1934 indgår i Dansk Arbejdsmandsforbund, nu 3F. Endnu i 1936 kan det stå sådan i protokollen: *"Angaaende Arbejdstiden var der Stemning for at faa en halv Times Forkortelse af Sommerarbejdstiden til 9½ Time pr. Dag"*. Fagforeningerne dannes naturligt nok med udgangspunkt i arbejdspladserne i småindustribyen Havdrup. I årene 1918- 20 stiftes afdelinger af Dansk Arbejdsmandsforbund, Træindustriarbejderforbundet og Dansk Skotøjsarbejderforbund. Fagforeningernes historie skal herudover ikke følges.

Den første egentlige lokale vælgerforening, der kan spores, er Venstre-reformpartiets Vælgerforening for Jersie Sogn, der blev oprettet i 1907, mens Venstrehøjvdingen I. C. Christensen endnu var regeringsleder og ved fuld styrke. Foreningen var forløber for senere venstrevælgerforeninger, hvoraf vi i protokolsamlingen finder Jersie Sogns Venstrevælgerforening i 1928, Solrød Venstrevælgerforening i 1950 og Kr. Skensved Venstre i 1967. I 1920'erne finder vi socialdemokratiske vælgerforeninger i Havdrup og i Jersie- Kr. Skensved. I Havdrup dukker desuden en afdeling af Danmarks Socialdemokratiske Ungdom op i 1922. Kommunens venstreforeninger og socialdemokratiske foreninger bliver sammenlagt efter kommunalreformen i 1970. Detaljer om den videre dannelse af politiske foreninger skal ikke yderligere belaste nærværende fremstilling, Det skal blot nævnes, at der i dag findes vælgerforeninger for alle Folketingets politiske partier i kommunen.

Som et kuriosum kan nævnes, at der i Havdrup sogn i 1932 blev oprettet en lokalafdeling af organisationen Landbrugernes Sammenslutning, der i datiden og siden hen blev betragtet som et noget suspekt politisk pressionsorgan. Protokollen beretter ikke om den store interesse og aktivitet, og allerede i 1934 sygner foreningen hen i nådig glemsel.

To blandt mange

Det er ugørligt at nævne alle de mennesker, der gennem arbejdet i de mange foreninger i tidens løb har ydet er indsats for udviklingen og dagliglivet i vore sogne, de begavede og initiativrige folk, som lokalsamfundet forstod at finde og som gang på gang dukker op i protokollerne. To af disse aktive mennesker skal her repræsentere dem alle. Til venstre gårdmand Ole Hansen i Solrød Nordmark, der tog tønnen i bl. a. Solrød tærskeselskab, i "Solrød Mose" og foreningen Strandly. På "Amtets grund" ved Solrød Strand rejste man i 1939 en mindesten for Ole Hansen, der var initiativtager til beplantning af strandområdet og også var en ivrig lokalhistoriker.

Midtpå snedker Anders Mortensen fra Havdrup, en dygtig mand, som flere af foreningerne i stationsbyen havde bud efter, når der var gået kuk i tingene. Hans sikre referat af en generalforsamling i Hesteforsikringen, der just havde været gennem en alvorlig krise, ses i indledningen til denne artikel.

Beretningen ovenfor dækker stort set perioden frem til 1970, hvor Solrød kommune dannedes. Siden da er foreningsdannelsen og foreningslivet fortsat i fuld udvikling. Kaster man et blik på Solrød kommunes vejviser for året 2005, hvor oversigten over kommunens foreninger og organisationer fylder fire fulde sider, vil man se, at mangfoldigheden er større end nogensinde. Danmark er fortsat foreningernes land, og i det lokale led er der stadigvæk en meget stor kreds af mennesker, der tager fat, hvor de gamle slap og yder en indsats for fællesskabet....

V/ Willy Larsen Majengen 25, Jersie, 2680 Solrød Strand	56 16 98 01
E-mail	kiwi@ready.dk
Jersie Landsbys Foreningskreds v/ Bitten Bacher Præstevænget 5, Jersie, 2680 Solrød Strand	56 16 80 49
Karlstrup Landsbylaug v/ Jette Thøgersen Brændmosevej 4, Karlstrup, 2690 Karlslunde	56 14 43 81
Karlstrup & Omegns Foreningsforening v/ Arne Hansen Krogen 13, Karlstrup, 2690 Karlslunde	
Kultur- og Venskabsforeningen i Solrød v/ Ahmad Said Rasuli Elmelyparken 1 A, 2. mf., 2680 Solrød Strand	28 73 71 30
Kunstforeningen Køge Bugt Fmd.: Jørn Madsen Østre Strandvej 20, 2680 Solrød Strand	56 14 40 08
LOF Solrød Fmd.: Jørn Blem Østre Lagunevej 20, 2680 Solrød Strand	56 14 28 08
Norden, Solrød Afd., Foreningen v/ Arne Jensen Vasegården 44, 2680 Solrød Strand	56 14 08 64
Optimisten, Foreningen v/ Torben Nielsen Vestre Ibsvej 19, 2680 Solrød Strand	56 14 45 17
SFOF Fmd.: Marianne Svane Rørsangervej 3, 2680 Solrød Strand	56 14 43 34
E-mail	msv@solrod.dk
Solrød Amatør Scene v/ Sussi Nørgaard Børnehaven Alle 28, 4622 Havdrup	46 18 00 08
Solrød Kultur- og Venskabsforening v/ Ibrahim Özer Tjørnskov 36, 2680 Solrød Strand	56 14 75 02

Politiske foreninger, Vælgerforeninger

Dansk Folkeparti i Roskilde Amt v/ Hanne Kellberg Strandpromenaden 16, 4600 Køge	56 65 30 03
Dansk Folkeparti i Solrød Fmd.: Chr. Bøgh Kristensen Brombærvænget 5, 2680 Solrød Strand	56 14 10 83
Havdruplisten Fmd.: Anders Nordentoft Skovvænget 10, 4622 Havdrup	46 18 55 54
Konservative Folkeparti i Roskilde Amt, Det Amtsfmd.: Poul H. Jensen Nyvej 36, 4621 Gadstrup	46 19 04 75
Fax	46 19 07 10
E-mail	ph-teknik@post.tele.dk
Det Konservative Folkeparti i Solrød Fmd.: Henning R. Andersen Naurbjergvej 23, Kr. Skensved, 4622 Havdrup	56 14 37 40
E-mail	info@chuck.dk
Radikale Vælgerforeninger, Den Fmd.: Bjarne Sommer Den Lille Gade 13, Solrød, 2680 Solrød Strand	56 14 15 40
Retsforbundet Køge-Kredsen Fmd.: Ulf Kobbernagel Lerås 49, 2670 Greve	43 90 67 49
Socialdemokraterne i Roskilde Amt Amtsfmd.: Jens Christensen Helligkorsvej 50, 4000 Roskilde	46 32 56 48
E-mail	jc@danskmetal.dk
Socialdemokraterne i Solrød Kommune v/ Bendt Kirk Syrenvænget 5, 2680 Solrød Strand	56 14 01 52
Socialistisk Folkeparti i Solrød v/ Marianne Svane Rørsangervej 3, 2680 Solrød Strand	56 14 43 34
E-mail	marianne.svane@hotmail.com

Kilder:

Protokolsamling i Solrød Lokalarkiv

Billedsamling i Solrød Lokalarkiv

Havdrup- Solrød, Træk af de to Sognes Historie. 1949.